

Voedselzekerheid is complex vraagstuk

In 2009 had meer dan een miljard mensen te weinig te eten, het hoogste aantal sinds 1970. Dat blijkt uit cijfers van de VN. Jarenlang daalde het aantal mensen met honger, maar de laatste jaren is die trend gekeerd, mede door de wereldwijde economische crisis en de enorme prijsstijgingen van voedsel vlak daarvoor.

Wie met de huidige ontwikkeling in het achterhoofd naar de komende decennia kijkt, kan niet gerust zijn. De wereldbevolking groeit tussen nu en 2050 waarschijnlijk met 34 procent, van 6,8 miljard mensen nu tot ruim 9 miljard in 2050. Maar omdat die grotere bevolking ook meer dierlijke eiwitten wil consumeren is de vraag naar landbouwproducten waarschijnlijk zeventig procent groter.

Als het nu al een probleem is om de arme delen van de wereld te voeden, hoe moet dat dan over een paar decennia? De gevolgen van klimaatverandering zijn ongewis, maar de meeste modellen voorspellen dat het juist Afrikaanse ontwikkelingslanden zullen zijn die er flink op achteruitgaan. De Verenigde Naties schat bijvoorbeeld dat de productiecapaciteit van Afrika door de klimaatverandering deze eeuw met vijftien tot dertig procent zal afnemen.

En er zijn meer bedreigingen. De fosfaatvoorraden in de wereld zijn eindig. Zeker als in opkomende landen meer vlees gegeten gaat worden, stijgt waarschijnlijk de prijs van fosfaat de komende decennia flink. Fosfaat is in de meeste landen de bepalende factor voor de groei van gewassen. Tekorten of hoge prijzen kunnen dus grote gevolgen hebben. Ook zijn er nog de uitdijende steden. Die liggen vaak in vruchtbare gebieden. Elke nieuwe woning, winkel en fabriek gaat dan ten koste van vruchtbare landbouwgrond.

Oplossingen

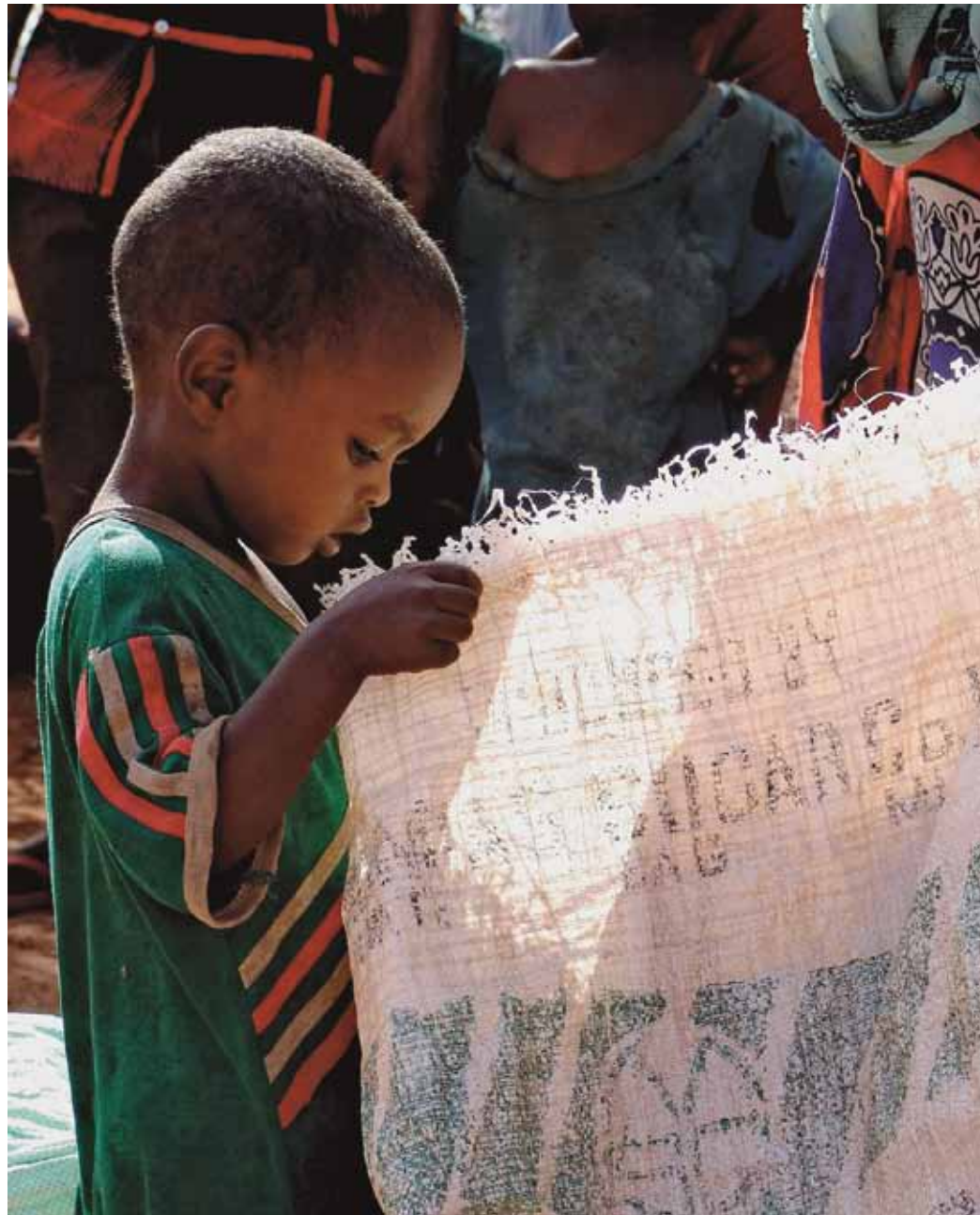
Toch zijn er nog steeds optimisten onder landbouw- en ontwikkelingseconomen. Want hoe ingewikkeld het vraagstuk ook is, als je het van grote afstand bekijkt moeten er oplossingen te vinden zijn. In de jaren negentig berekenden Wageningse onderzoekers dat de wereld maximaal 47 miljard mensen zou kunnen voeden. Veel meer dan de 9 miljard die er in 2050 waarschijnlijk op zullen wonen. De herberekening die de Wageningse econoom Niek Koning in 2008 maakte, leidt ook niet tot grote zorgen. Koning nam in zijn berekeningen ook beperkende factoren mee. Zelfs als je de resterende natuur spaart en het oppervlak dat de landbouw wereldwijd inneemt niet uitbreidt, zouden 16 tot 24 miljard mensen ruim te voeden zijn.

De productiecapaciteit van de wereld zal het

probleem dus niet zal zijn. Goed nieuws is ook dat er in de wereld weer meer aandacht komt voor de cruciale rol van landbouw bij ontwikkeling. Landbouw was decennia lang ouderwets en uit de gratie. Werd in 1979 nog twintig procent van de officiële ontwikkelingshulp besteed aan landbouw, in 2005 was dat nog maar een procent of vier. De laatste jaren staan landbouw en voeding weer wat hoger op de ladder,

mede dankzij de Wereldbank die in een rapport investeringen in landbouw essentieel noemde voor ontwikkelingslanden.

Landbouw wordt nu door steeds meer betrouwen gezien als een van de motoren achter de economische groei van landen. Een gezonde landbouw levert goedkoop voedsel aan een bevolking, en houdt zo de kosten voor levensonderhoud laag. Op die manier subsidi-

'Als er eten is, betekent dat niet dat iedereen het ook kan kopen.'

eert het andere sectoren die minder geld uit hoeven trekken voor arbeid.

Marianne van Dorp houdt zich bij Wageningen UR Centre for Development Innovation bezig met het thema voedselzekerheid. Ze adviseert het ministerie van LNV en werkt samen met de FAO. 'Voedselzekerheid is een complex vraagstuk.' Het land kan in theorie wel voldoende voedsel op kunnen brengen, als boeren geen toegang hebben tot techniek en kunstmest, komt er van die berekende opbrengst niet veel terecht. En als het voedsel er al is, dan betekent dat niet dat mensen het ook kunnen kopen.

Van Dorp: 'Er worden vier factoren onderscheiden die voedselzekerheid bepalen: beschikbaarheid, toegang, gebruik, en recent is daaraan toegevoegd continuïteit. Dat laatste begrip om aandacht te vragen voor plotselinge schommelingen in prijzen en beschikbaarheid van voedsel. Wageningen is traditioneel sterk in het eerste domein, beschikbaarheid. De laatste jaren is er in de wereld veel aandacht

voor de tweede, toegang. Armoede en honger gaan bijna altijd samen. Door de armoede te bestrijden zou je ook de honger wegwerken. Wij kijken vooral naar het derde niveau, gebruik van voedsel in huishoudens.'

Per persoon

Als je zo naar voedselzekerheid kijkt, zie je iets anders dan wanneer je van wat grotere afstand kijkt. 'De wereldvoedselorganisatie FAO maakt bijvoorbeeld lijstjes met de beschikbare calorieën per inwoner per land. Die geven een beeld van de voedselzekerheid op nationaal niveau. Maar dat beeld is beperkt. Het zegt bijvoorbeeld niets over micronutriënten of de kwaliteit van voedsel, en ook niet over de verdeling. Als een land net voldoende calorieën per persoon ter beschikking heeft, betekent dat natuurlijk dat een deel van de mensen te weinig krijgen. De elite eet zeker meer dan voldoende.'

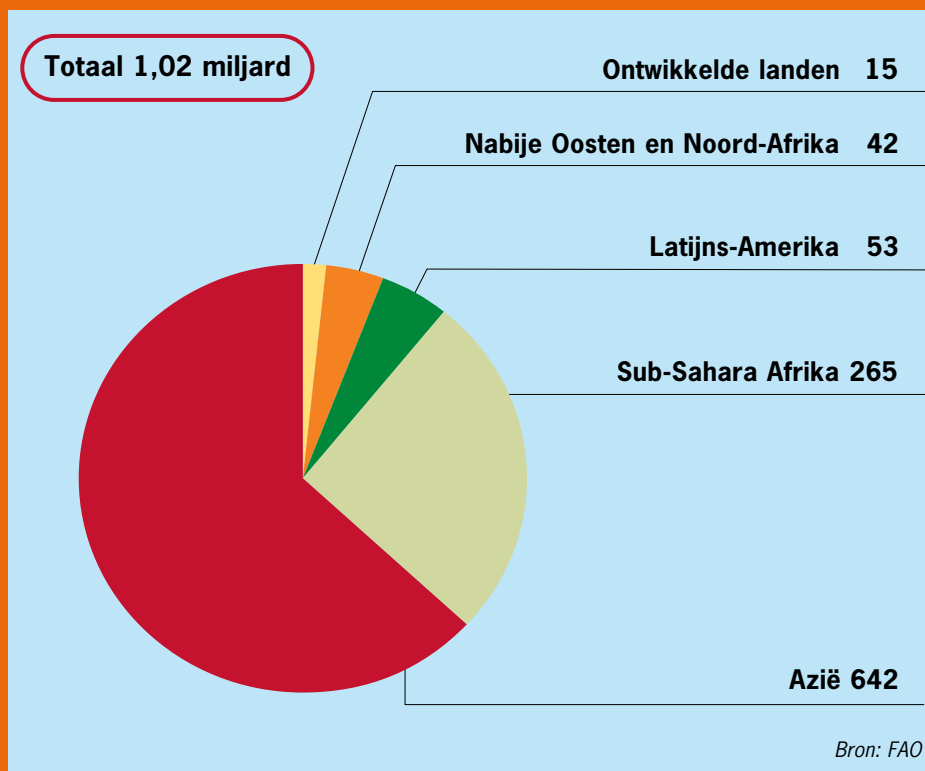
Van Dorp probeerde onder andere beter zicht te krijgen op de honger binnen landen door

mee te werken aan de opzet van *early warning*-systemen in Mali en Nigeria. Als overheden weten dat de voedselsituatie in een gebied nijpend is, kunnen ze daar iets aan doen. Maar vaak wordt informatie over de stand van de gewassen op het veld of de voorraden in een gebied niet doorgegeven aan hogere overheden. 'Wij hebben daarom een eerste onderwijs-element op basis van afstandslernen gebouwd, dat mede is gefinancierd door LNV. Die moet mensen de basiskennis geven om een waarschuwingssysteem op te zetten. Het is een eerste stap, wij hopen samen met de FAO een groter onderwijsprogramma op te zetten.' Door veel beter naar de regionale toestand te kijken hoopt Van Dorp beter zicht te krijgen in de hotspots van de honger, waar in landen honger wordt geleden.

En toch, zelfs als huishoudens voldoende eten kunnen kopen krijgt nog niet iedereen genoeg. 'Dat zie je bijvoorbeeld in Azië', vertelt Van Dorp. 'In veel landen in Zuid-Azië eten de mannen eerst, en dan de kinderen. De vrouw staat

Feiten en cijfers

Meeste hongerigen in Azië

Het aantal mensen dat ondervoed is in miljoenen.

Ondanks goede voornemens.

De millenniumdoelstellingen

In 2000 ondertekenden 189 landen 8 doelstellingen.

1. Het uitbannen van extreme armoede en honger (het aantal mensen met honger moet halveren)
2. Het bereiken van een universele basiseducatie
3. Het bevorderen van gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen; het versterken van de positie van vrouwen
4. Het verminderen van kindersterfte met tweederde

achterin de rij. Dat heeft gevolgen voor de hele bevolking, want ook gedurende de zwangerschap zijn veel vrouwen ondervoed. Kinderen hebben daardoor een laag geboortegewicht en blijven ook later in hun leven klein.' Dat dit niet hoeft, laten tweedegeneratie Indiërs in de VS zien. Zij zijn helemaal niet klein. De oorzaak van de kleine Aziaten is dus niet genetisch, het ligt aan de voedingsgewoontes, zegt Van Dorp. Dat de kinderen klein blijven heeft veel gevolgen. Kinderen met een groeiachterstand zijn vaker ziek. Een achterblijvende groei gaat bovendien vaak samen met een verminderde ontwikkeling van hersencapaciteit. 'Het is moeilijk om iets aan dat soort patronen te veranderen. Voedingspatronen zitten diep ingesleten. Kijk in ons eigen land. Mensen met een lagere sociaaleconomische status zijn sneller geneigd om hun kinderen te belonen met eten. Mensen met een hogere opleiding doen dat niet zo snel omdat ze weten dat het onverstandig is. Dat verschil in kennis zie je over de hele wereld.'

Gezondheidszorg

Een factor die het moeilijk maakt om dat probleem op te lossen is volgens Van Dorp de kloof tussen de landbouw en voedselwereld en de gezondheidszorg. 'Dat zijn niet alleen in Nederland gescheiden werelden. Ik heb in Indonesië gewerkt voor het Indonesische ministerie van landbouw. Ik wilde onder meer onderzoek doen naar de voedingsstatus van kinderen en boeren in dorpen. Maar dat kon niet, vond mijn opdrachtgever, dat was iets voor de gezondheidszorg. Terwijl voeding en productie natuurlijk alles met elkaar te maken hebben. Als kinderen diarree hebben, kun je er eten instoppen wat je wilt, maar het heeft geen effect.' Van Dorp probeert sinds 2004 meer aandacht te krijgen voor voedselzekerheid. 'Nederland heeft altijd veel aandacht besteed aan voedselzekerheid. Wij zijn in 2004 met een groep voedingskundigen naar de ministeries van Buitenlandse Zaken en LNV gegaan met de boodschap: we verliezen die rol. Voedselzekerheid

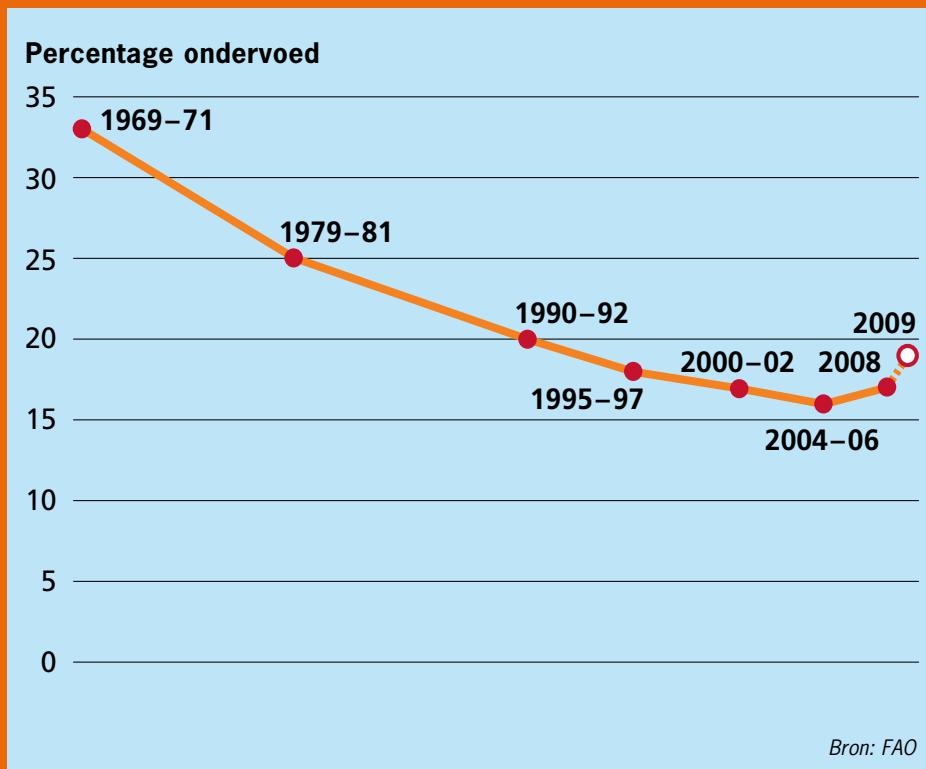
staat niet meer op de agenda, wat kunnen we daaraan doen.' De oproep leidde tot een platform Voedselzekerheid en voeding, dat met financiële steun van LNV een aantal seminars heeft georganiseerd over onder meer het recht op voedsel en monitoring van voedselzekerheid. De groep profiteert van de nieuwe aandacht voor voedselzekerheid. Bij het platform, dat inmiddels opereert onder de naam Netherlands Working Group on International Nutrition, waarin naast WUR ook voedselproducent Unilever en ontwikkelingsorganisaties ICCO, Plan Nederland, Save the Children Nederland, World Vision Nederland, Unicef Nederland en Wemos zijn aangesloten. 'Ik ben blij dat er weer meer aandacht voor voedselzekerheid is, maar we hebben nog veel te winnen.'

Domein	Voedsel, dier en consument
Informatie:	www.kennisonline.wur.nl
Contact:	Marianne.vandorp@wur.nl 0317 - 48 63 92

..

... neemt de honger toe

Ze zouden in 2015 gehaald moeten zijn:

5. Het verbeteren van gezondheid van moeders (moedersterfte moet met driekwart afnemen)
6. Het bestrijden van HIV/AIDS, malaria en andere ziekten
7. De bescherming van een duurzaam leefmilieu
8. Het ontwikkelen van een wereldwijde samenwerking voor ontwikkeling

Zie: www.un.org/millenniumgoals

Percentage van de wereldbevolking dat ondervoed is groeit na jarenlange daling.